

Witajcie w warszawskim getcie

I. Uważnie przeczytaj podany tekst. Zaznacz, Twoim zdaniem, najistotniejsze informacje.

Getto

Etymologia terminu

Wydzielony obszar miasta, na którym mogli mieszkać Żydzi. Getto niekiedy otoczone było murem z zamykaną na noc bramą i tworzyło tzw. miasto żydowskie lub dzielnicę żydowską. Termin "getto" powstał prawdopodobnie w XVI w. Jego pochodzenie nie jest jasne. Najpopularniejsza hipoteza mówi, że wywodzi się od odlewni żelaza [wł. borghetto], znajdującej się na wyspie weneckiej, którą na pocz. XVI w. wyznaczono Żydom jako obszar zamieszkania. Według innych hipotez nazwa pochodzi od niem. gehecker [otoczony, zamknięty], hebr. get [rozwód, separacja] lub gr. geitos [sąsiedzi].

Dzielnice żydowskie w XI i XII w.

Żydzi na ogół osiedlali się wzdłuż jednej ulicy lub w określonej części miasta, często wyznaczonej im przez władzę. Wyodrębnione dzielnice żydowskie zaczęły powstawać na przełomie XI i XII w., w okresie wypraw krzyżowych, co z jednej strony było spowodowane koniecznością obrony przed napadami krzyżowców, z drugiej – pragnieniem zachowania własnej odrębności religijnej. Życie w getcie dawało poczucie bezpieczeństwa, umożliwiało rozwój samorządu, zaspokajało naturalną potrzebę każdej grupy etnicznej czy religijnej tworzenia własnego środowiska, ułatwiało wykonywanie bez przeszkód praktyk religijnych, swobodne kultywowanie obyczajów. Liczne getta powstały w średniowieczu w krajach włoskich i niemieckich, największe w Hamburgu, Frankfurcie nad Menem, Pradze czeskiej. Tworzenia oddzielnych dzielnic żydowskiej domagało się ustawodawstwo kościelne, które zakazywało chrześcijanom mieszkać w pobliżu Żydów i odwiedzać ich w domach. Również ustawodawstwo Sejmu Żydowskiego nie pozwalało na bliskie kontakty z chrześcijanami. Na ziemiach polskich właściwie nie było gett. Jedyne nieliczne dzielnice żydowskie zostały otoczone murem i otrzymały przywilej de non tolerandis christianis, np. podkrakowski Kazimierz. W większości miast polskich, na mocy przywilejów i umów z władzami miejskimi, wyznaczono obszar, na którym Żydzi mogli mieszkać, lub określono liczbę domów, które wolno im było posiadać. Ograniczeń tych z reguły nie przestrzegano. Żydzi kupowali lub wynajmowali domy poza obrębem dzielnicy żydowskiej, nawet przy rynku. O różnicach między dzielnicą żydowską a pozostałymi częściami miasta w Polsce i na Litwie decydowała zwykle odrębność religii (inny cykl świąt i rytuał), obyczajowości, kultury, a nawet stroju, a nie administracyjnie wydzielone granice.

Miasteczka żydowskie w XVIII i XIX w.

U schyłku XVIII w. ukształtował się specyficzny typ małych, prowincjonalnych miasteczek o przewadze ludności żydowskiej, tzw. sztetl. W XIX w. nazwą "getto" określano dzielnice zamieszkałe głównie przez ubogich Żydów. Najbogatsze rodziny mieszały w reprezentacyjnych częściach miasta, przy głównych ulicach.

Getto - żydowski okręg mieszkaniowy podczas II wojny światowej

W czasie II wojny światowej Niemcy tworzyli oddzielone od reszty miasta getta, zwane oficjalnie Jüdische Wohnbezirk [niem. żydowski okręg mieszkaniowy]. Propaganda hitlerowska uzasadniała ich powstawanie potrzebą ochrony ludności "aryjskiej" przed epidemiami, które mieli rzekomo rozprzestrzeniać Żydzi. Na ziemiach polskich założono ok. 400 gett. Kilkanaście istniało na Łotwie, Litwie, Białorusi, Ukrainie i Węgrzech (od 1944) oraz jedno w Czechach (Terezin). Żydów z zachodu Europy oraz Niemiec i Austrii, gdzie nie tworzone gett, przewożono do gett w Polsce (później bezpośrednio do obozów zagłady). W Generalnym Gubernatorstwie pierwsze getto powstało w październiku 1939 w Piotrkowie Trybunalskim. Największe polskie getto zorganizowano w Warszawie we wrześniu 1940 (początkowo znalazło się w nim 360 tys. osób, później, po deportacjach, liczba mieszkańców wzrosła do 450 tys.). W 1941 ludność żydowską zamknięto w gettach w Krakowie (18 tys. osób), Kielcach (27 tys.), Lublinie (34 tys.), Radomiu (32 tys.), Tarnowie (40 tys.) i Częstochowie (48 tys.). Na terenach wcielonych do Rzeszy największe było getto łódzkie (200 tys.), utworzone w 1940. Po inwazji Niemiec na Związek Radziecki getta zakładano również

na ziemiach byłych województw wschodnich (Wilno, Lwów). Getta w większych miastach były na ogół izolowane murem (ok. 3 m wysokości), uzbrojonym drutem kolczastym. Bramy pilnowała policja niemiecka, polska granatowa (w Wilnie lit.) i żydowska Straż Porządkowa; przy wyjściu i wejściu obowiązywały przepustki. Mniejsze getta oddzielano zasiekami z drutów kolczastych albo drewnianymi parkanami. Niektóre, np. w Piotrkowie Trybunalskim, przeznaczone do szybkiej likwidacji, miały jedynie określone administracyjnie granice, z zakazem przekraczania ich przez Żydów (tzw. getto otwarte). Getta lokalizowano w dzielnicach żydowskiej biedoty, do których deportowano żydowską ludność z innych dzielnic i okolic. W Warszawie i Łodzi na jedną izbę przypadało przeciętnie 6–10 osób, czasem zagęszczenie było jeszcze większe. Ciasnota, brak żywności, leków i środków czystości powodowały bardzo wysoką śmiertelność. Wszędzie, gdzie tylko istniała możliwość, organizacje filantropijne, samopomocowe, Judenraty lub działające nielegalnie partie uruchamiały kuchnie ludowe, wydające darmowe zupy. Szmugiel przez mury stanowił często jedyną możliwość uzupełnienia braków w podstawowych racjach żywnościowych. Zajmowały się tym zarówno wyspecjalizowane grupy, jak i dzieci. Zwykle z gett wynoszono używane ubrania, nierzadko po zmarłych, zaś do gett wnoszono żywność, która na czarnym rynku osiągała o wiele wyższe ceny, niż po “aryjskiej stronie”. W wyniku epidemii i głodu w getcie warszawskim zmarło w ciągu niecałych 20 miesięcy ok. 80 tys. osób. Śmiertelność, w porównaniu z okresem przedwojennym, w 1941 wzrosła w mieście dziesięciokrotnie (w Łodzi ośmiokrotnie). Od końca 1941 hitlerowcy zaczęli przygotowywać akcję likwidacji gett (Endlösung). Wprowadzono karę śmierci dla Żydów opuszczających getta bez pozwolenia oraz dla Polaków ukrywających zbiegów i udzielających im pomocy (15 X 1941). Od listopada poczta przestała przyjmować przesyłki żywnościowe przeznaczone dla Żydów. Kilka tygodni później w wielu gettach zmniejszono i tak głodowe racje żywnościowe. Likwidację rozpoczęto w 1942. Z ogólnej liczby 650 gett na początku tego roku pozostało pod jego koniec zaledwie 60 (zwanym gettami szczątkowymi). W kilku z nich wybuchły powstania (ruch oporu w gettach i obozach), które jednak nie zapobiegły ostatecznej zagładzie Żydów. W połowie 1943 zlikwidowano getta warszawskie, lwowskie i białostockie. Jako ostatnie, w momencie kiedy w lipcu 1944 ofensywa radziecka zbliżała się do miasta, zlikwidowano getto łódzkie, wywożąc ok. 80 tys. mieszkańców do Auschwitz.Hanna

Węgrzynek, Gabriela Zalewska (www.sztetl.org)

II. Na podstawie tekstu odpowiedz:

1. Co nazywamy gettem?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Jak organizowano obszar gett?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6. W podany niżej schemat wpisz podobieństwa i różnice, dotyczące życia w gettach, w poszczególnych wiekach ich trwania.

PODOBIENSTWA	RÓŻNICE

III. Umieszczone poniżej skany dokumentów historycznych informują o nakazach nałożonych na żydowską ludność w getcie. Na podstawie poprzedniego tekstu, filmu, własnej wiedzy napisz kilka zasad obowiązujących Żydów, żyjących na terenie gett. Użyj równoważników zdań lub form trybu rozkazującego.

Izolacja i koncentracja w gettach – dokumenty

"Niemcy ...pragną getta zupełnie oddzielić od świata zewnętrznego i uczynić z nich obozy koncentracyjne w pełnym sensie tego słowa .... Całości dopełniły zakazy opuszczania gett pod groźbą stosowania kary śmierci ..."

Raport *Oneg Szabat* dla Rządu Polskiego w Londynie, czerwiec 1942

Obwieszczenie z 17 listopada 1941 roku o wykonaniu wyroku na 8 Żydach za opuszczenie getta

Bilet tramwajowy

Od 29 września 1940 roku zostały wyznaczone oddzielne tramwaje dla Żydów, oznakowane gwiazdą Dawida. Miesiąc później Żydzi zmuszeni zostali także do kupowania specjalnych zezwoleń i biletów, uprawniających do przejazdów.

.....

.....

.....

.....

.....

Najważniejsze jest życie !

---

1. **Przedstaw elementy świata przedstawionego filmu: czas, miejsce zdarzeń, bohaterów i główne wydarzenia.**
2. **Film został oparty na książce Anny Mieszkowskiej „Matka dzieci Holocaustu”. Spróbuj wyjaśnić tytuł książki. Dlaczego tak właśnie nazywano Irenę Sendler? Dla przypomnienia zamieszczam poniżej wyjaśnienie terminu *holocaust*.**

Holokaust. Słowo *holocaust* (termin religijny) pierwotnie oznaczało tylko ofiarę całopalną i w tym znaczeniu może być stosowane również dziś, przedmiotem artykułu jest jednak nowsze, obecnie najpowszechniejsze znaczenie tego słowa (w tym znaczeniu, jako nazwa własna, słowo Holocaust/Holokaust pisane jest wielką literą) – prześladowania i zagłada milionów Żydów przez władze III Rzeszy oraz jej sojuszników w okresie II wojny światowej. (www.wikipedia.pl)

3. **W filmie pojawia się postać Janusza Korczaka. Przeczytaj krótką informację na jego temat i napisz, co łączy postać tytułowej bohaterki filmu z osobą Korczaka .**

Janusz Korczak [Henryk Goldszmit] (1878 lub 1879-1942) – pedagog, pisarz, działacz społeczny, lekarz. Studiował medycynę na Uniwersytecie Warszawskim, a także w Berlinie, Paryżu i Londynie. Pracował w warszawskim szpitalu dziecięcym. Był dyrektorem Domu Sierot dla dzieci żydowskich. Współorganizował zakład wychowawczy dla polskich dzieci „Nasz dom”. W obu placówkach wprowadził nowy system wychowania dziecka, uwzględniający jego potrzeby, nastawiany na zachowanie godności dziecka. Korczak był prekursorem walki o prawa dziecka, napisał Prawo dziecka do szacunku (1929). Wykładał w Państwowym Instytucie Pedagogiki Specjalnej i Wolnej Wszechnicy Polskiej. Napisał wiele książek dla dzieci i młodzieży, m.in. Król Maciuś I (192), Król Maciuś na bezludnej wyspie (1923), Kiedy znów będą mały (1925). Pisał także literaturę obyczajową, utwory dramatyczne, pamiętniki. Prowadził audycje dla dzieci w radio. Założył pismo dla dzieci i młodzieży „Mały Przegląd”. Pracował i żył z dziećmi i dla dzieci. Z dziećmi także zginął w obozie zagłady w Treblince i choć miał możliwość uniknięcia śmierci, nie opuścił swoich podopiecznych.

.....

.....

.....

.....

.....

4. Oceń postawę obu tych postaci. Wybierz właściwe określenia i zredaguj krótką ocenę ich postępowania. W razie trudności ze zrozumieniem terminów skorzystaj ze słowników. *Przypomnij sobie, który z bohaterów mitologicznych bezinteresownie pomógł ludziom (od jego imienia pochodzi jeden z niżej wymienionych terminów).*

bohaterstwo, prometeizm , bezinteresowność , filantropia, odwaga, męstwo, bohaterstwo, śmiałość, dzielność, heroizm, nieustraszonność, altruistyczny, uczynny, ofiarny, wspaniałomyślny, niewyrachowany, szlachetny, miłość, oddanie, szlachetność, poświęcenie

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. Irena Sendler zmarła w 2008r. Nagrodzona za życia Orderem Uśmiechu, Orderem Orła Białego, odznaczeniem Sprawiedliwa wśród Narodów Świata i nominowana do pokojowej Nagrody Nobla. Dzięki przechowywanym w słoiku prawdziwym danym dzieci i informacji o miejscu pobytu wiele z nich po wojnie odnalazło swe rodziny.

Napisz list do Ireny Sendler w imieniu jednego z ocalonych dzieci. Pamiętaj o zasadach kompozycyjnych listu.

CIEKAWOSTKA - Epistolografia (łac. epistula - list z gr. epistolē - wiadomość, list od epistéllein - posyłać) - sztuka pisania listów zgodna z obyczajami panującymi w danej epoce czy środowisku. Także dział piśmiennictwa zajmujący się listami i ich zbiorami, oraz utworami literackimi pisanymi w formie listów.

(www.wikipedia.pl)

6. Zredaguj opis przeżyć wewnętrznych matki lub dziecka w momencie przekazywania go Irenie Sendler.

Opis przeżycia wewnętrznego wymaga od autora umiejętności wczucia się w czyjąś sytuację i wnioskowania o przeżyciach na podstawie ich zewnętrznych przejawów. Sprawność ta przychodzi wraz z nabywaniem doświadczeń życiowych. Na nic się jednak ona nie zda, jeśli słownictwo twoje będzie zbyt ubogie, by wyrazić to, co czujesz i widzisz. Język nasz jest bogaty w słowa precyzyjnie nazywające uczucia: *obawa, niepokój, lęk, strach, przerażenie, trwoga, panika*. Spójrz, masz do dyspozycji aż siedem nazw różnego natężenia *strachu*. Ile wymyśliłbyś sam? Pewnie znacznie mniej, pamiętaj zatem o istnieniu *Słownika wyrazów bliskoznacznych*. Przyda ci się też drugi pomocnik - *Słownik frazeologiczny języka polskiego*, bowiem do obrazowego opisywania przeżyć wiele stałych związków frazeologicznych przydaje się jak znalazł: *chciałbym zapaść się pod ziemię, kamień spadł mi z serca, z duszą na ramieniu, czułem skrzydła u ramion, mgła przesłoniła mi oczy, krew uderzyła mi do głowy*. Korzystaj z nich, bo samemu trudno jest wymyślić coś równie trafnego.

(www.edukator.pl)

